

Наукові перспективи

Видавнича група

ВІСНИК науки та
освіти
ISSN 2786-6165 (ONLINE)

Bulletin of Science and Education

серії: філологія, культура і мистецтво,
педагогіка, історія та археологія, соціологія

№ 11(17) 2023

Видавнича група «Наукові перспективи»

**Громадська організація
«Християнська академія педагогічних наук України»**

«Вісник науки та освіти»

***(Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія»,
Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)***

Випуск № 11(17) 2023

Київ – 2023

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Public organization

"Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine"

"Bulletin of Science and Education"

*(Series" Philology ", Series" Pedagogy ", Series" Sociology ",
Series" Culture and Art ", Series" History and Archeology")*

Issue № 11(17) 2023

Kiev – 2023

«Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)»:
журнал. 2023. № 11(17) 2023. С. 1509

Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 01.12.2023, № 1/12-23)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України 10.10.2022 № 894 журналу присвоєні категорії "Б" із історії та археології (спеціальність - 032 Історія та археологія) та педагогіки (спеціальність - 011 Освітні, педагогічні науки)

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 23.12.2022 № 1166 журналу присвоєна категорія Б з філології (спеціальність - 035 філологія).

Журнал видається за підтримки Інституту філософії та соціології Національної академії наук Азербайджану, громадської наукової організації «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з духовно-морального виховання» та громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління»

Журнал публікує наукові розвідки з теоретичних та прикладних аспектів філології, соціології, науки про освіту, історії, археології, а також, культурології та мистецтвознавства з метою їх впровадження у сучасний науково-освітній простір.

Цільова аудиторія: вчені, лінгвісти, літературознавці, перекладачі, мистецтвознавці, культурознавці, педагоги, соціологи, історики, археологи, а також, інші фахівці з різних сфер життєдіяльності суспільства, де знаходиться застосування тематика наукового журналу.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar.

Головний редактор: Гурко Олена Василівна - доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, (Дніпро, Україна).

Редакційна колегія:

- ✚ Александрова (Верба) Оксана Олександрівна – доктор мистецтвознавства, доцент, професор кафедри теорії музики Харківського національного університету імені І. П. Котляревського, (Харків, Україна)
- ✚ Афонін Едуард Андрійович - доктор соціологічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, (Київ, Україна)
- ✚ Булатов Валерій Анатолійович - старший викладач кафедри дизайну Українського гуманітарного інституту, член спілки дизайнерів України
- ✚ Вакулук Ірина Іванівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри журналістики та мовної комунікації Національного університету біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)
- ✚ Волощенко Марина Олександрівна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи Державного університету "Одеська Політехніка" (Одеса, Україна)
- ✚ Вуколова Катерина Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської філології та перекладу Білоцерківського національного аграрного університету (Біла Церква, Україна), доцент Дніпровського відділення центру наукових досліджень та викладання іноземних мов Національної академії наук України, Дніпро, Україна (Дніпро, Україна)
- ✚ Головна Алла Василівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Ісайкіна Олена Дмитрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії та документознавства Національного авіаційного університету, член Спілки краєзнавців України (Київ, Україна)
- ✚ Колмикова Олена Олександрівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних дисциплін Дунайського інституту Національного університету "Одеська морська академія" (Одеса, Україна)
- ✚ Котельницький Назар Анатолійович - кандидат історичних наук, доцент кафедри права Чернігівського інституту інформації, бізнесу та права Міжнародного науково - технічного університету імені академіка Юрія Бугая, член - кореспондент Центру українських досліджень Інституту Європи РАН (Чернігів, Україна)
- ✚ Кошетар Уляна Петрівна - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри української мови та культури Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Куріш Наталія Костянтинівна – кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-навчальної роботи, Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області (Чернівці, Україна)
- ✚ Лінтвар Ольга Миколаївна - кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Литвинська Світлана Віталіївна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови та культури Національного авіаційного університету, (Київ, Україна)
- ✚ Матійчін Ірина Мстиславівна – кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри методики музичного виховання і диригування Навчально-наукового інституту музичного мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Дрогобич, Україна)
- ✚ Матяш Ольга Іванівна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри алгебри і методики навчання математики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Вінниця, Україна)

- ✚ Мацько Віталій Петрович - доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови та літератури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (Хмельницький, Україна)
- ✚ Михайленко Любов Федорівна - доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри алгебри і методики навчання математики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Вінниця, Україна)
- ✚ Михальчук Роман Юрійович - кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії Рівненського державного гуманітарного університету (Рівне, Україна)
- ✚ Мізюк Вікторія Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету управління, адміністрування та інформаційної діяльності Ізмаїльського державного гуманітарного університету (Ізмаїл, Україна)
- ✚ Міщенко Ірина Іванівна - кандидат мистецтвознавства, доцент, Заслужений працівник культури України, член Національної спілки художників України, доцент кафедри мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (Київ, Україна)
- ✚ Ніколаєв Микола Ілліч - доктор історичних наук, професор кафедри історії на методику її навчання Ізмаїльського державного гуманітарного університету (Одеса, Україна)
- ✚ Осова Ольга Олексіївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземної філології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (Харків, Україна)
- ✚ Палічук Юрій Іванович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри медицини катастроф та військової медицини Буковинського державного медичного університету (Чернівці, Україна)
- ✚ Потенко Людмила Олександрівна - кандидат філологічних наук, доцент, директор Черкаського інформаційно-учбового тренінгового центру Національного університету «Одеська юридична академія», доцент кафедри іноземних мов НУ «ОЮА», членкиня Центру українсько-європейського наукового співробітництва (Одеса, Україна)
- ✚ Присяжнюк Олексій Миколайович - кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та методології науки ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
- ✚ Прокопович Лада Валеріївна - доктор філософських наук, професор кафедри культурології та філософії культури Національного університету «Одеська політехніка» (Одеса, Україна)
- ✚ Робак Ігор Юрійович - доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук Харківського національного медичного університету (Харків, Україна)
- ✚ Руденко Юлія Анатоліївна - доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методику дошкільної освіти ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського (Одеса, Україна)
- ✚ Сидоренко Сергій Іванович - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
- ✚ Січкаренко Галина Геннадіївна - доктор історичних наук, доцент, професор кафедри документознавства та інформаційної діяльності Державного університету телекомунікацій (Київ, Україна)
- ✚ Скляр Ірина Олександрівна - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології, доцент кафедри світової літератури Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ Донбаський Державний педагогічний університет, постдокторант(м. Дніпро, Україна)
- ✚ Степанова Наталія Михайлівна - кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри дошкільної освіти, заступник з науки директора ННІ педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (Черкаси, Україна)
- ✚ Стратулат Наталія Вікторівна, кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри правничої лінгвістики Національної академії внутрішніх справ, (Київ, Україна)
- ✚ Супрун Володимир Миколайович – доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри журналістики та українознавства Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
- ✚ Тележкіна Олеся Олександрівна - доктор філологічних наук (спеціальність "Українська мова"), доцент, професор кафедри мовної підготовки, педагогіки та психології Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова, (Харків, Україна)
- ✚ Толочко Світлана Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України (Київ, Україна)
- ✚ Хитровська Юлія Валентинівна - доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії факультету соціології і права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (Київ, Україна)
- ✚ Федотова Оксана Олегівна - доктор історичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри інформаційної діяльності Маріупольського державного університету (Київ, Україна)
- ✚ Чікарькова Марія Юріївна - доктор філософських наук (спец. "філософія культури"), професор кафедри філософії та культурології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна)
- ✚ Шандра Наталія Андріївна - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов для природничих факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна)
- ✚ Шеремет Інєса Володимирівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри медикобіологічних та валеологічних основ охорони життя і здоров'я Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова (Київ, Україна)
- ✚ Шологон Лілія Іванівна - доктор історичних наук, доцент, професор кафедри історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей історичної науки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Івано-Франківськ, Україна)
- ✚ Щербак Олена Володимирівна - кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри прикладної лінгвістики Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Миколаїв, Україна)
- ✚ Янкович Олександра Іванівна - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і методику початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (Тернопіль, Україна)
- ✚ Ярослав Сирник - доцент кафедри етнології та культурної антропології Вроцлавського університету (Вроцлав, Польща)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

ЗМІСТ

СЕРІЯ «ФІЛОЛОГІЯ»

- Krasnyuk M.T., Krasniuk S.O., Goncharenko S.M., Roienko L.V., Denysenko V.M., Liubymova N.V.**
*Features, problems and prospects of the application of deep machine learning in linguistics.....*19
- Kryvoruchko T.V.**
*Strategies of communicative and pragmatic influence in politicians' speeches.....*35
- Баранова І.С.**
*Англійські неологізми сфери інформаційних технологій та інновацій та особливості їх перекладу українською мовою.....*51
- Белінська І.Д., Паничок Т.Я.**
*Істина у поетично-теологічному дискурсі Вільяма Блейка та шляхи її відтворення в українському перекладі.....*59
- Боклах Д.Ю., Гончарук В.А., Касаткін О.С.**
*Аналіз впливу літературних текстів на формування і вираження ідентичності: національну, культурну та особисту.....*71
- Бондаренко О.О.**
*Вербальні засоби сугестивного впливу в сучасних медіатекстах.....*84
- Василенко О.В., Пілішек С.О., Єрмакова Н.М., Мединська А.В., Яценко І.В.**
*Лінгвістична економія в англійській мові.....*99
- Венгринович А.А., Венгринович Н.Р., Косило Н.В.**
*Взаємозв'язок лексикографії та лінгвістичних досліджень: здобутки та перспективи.....*112
- Вихор В.Г., Медвідь Н.С.**
*Лексико-дериваційна структура сучасного українського художнього тексту.....*126

Гончаренко А.В.135 <i>З історії назви гóрод в українській мові.....</i>	135
Горюнова М.М., Погорєлова Т.Ф. <i>Особливості навчання англomовній професійній термінології студентів немовних закладів вищої освіти.....</i>	148
Закрасіна Г.В., Катеруша О.В., Безцінна Ж.П. <i>Когнітивна лінгвістика у контексті перекладу: аналіз взаємозв'язку між мовленнєвими структурами оригіналу та перекладу.....</i>	158
Залевська О.М., Соловей О.В. <i>Альтернативна історія в творчості Василя Кожелянка.....</i>	171
Зарудняк Н.І., Лопушан Т.В. <i>Образи русалок у сюжеті «лісової пісні» Лесі Українки: традиції і новаторство.....</i>	180
Іванова І.Л., Сазанова Л.С. <i>Особливості формування іншомовної аудитивної компетентності здобувачів вищої освіти.....</i>	195
Колесніченко О.Л. <i>Концепт універ / універ у мовній картині світу сучасного студента.....</i>	209
Кузьменко Н.В. <i>Особливості відтворення парантези як синтаксичного явища.....</i>	218
Липка С.І., Любко К.І., Шацька Г.М. <i>Структурно-семантичні характеристики лексико-фразеологічних засобів вербалізації концептуальної опозиції angst-mut в сучасній німецькій мові (на основі аналізу словникових дефініцій та публіцистичних текстів).....</i>	230
Лозинська Л.Ф., Мартинова Т.І. <i>Лексико-семантичні особливості помилок у процесі перекладу.....</i>	246
Мишко С.А., Лізак К.М., Мишко А.В. <i>Багатомовність у США.....</i>	255

- Наумова Т.М., Щепка О.А.**
*Метафоричність у художніх творах російської та польської літератури: пошук еквівалента в українському перекладі.....*265
- Огаренко Т.А.**
*Складені присудки як структурно-семантичні компоненти в поезіях Ліни Костенко.....*277
- Осіпчук Н.В., Весоловський О.В.**
*Лексико-семантичні помилки у процесі перекладу.....*289
- Панченко О.І., Вотінцева М.Л.**
*Емфаза та її різновиди в англійській мові (на матеріалі творів Дж. Остен).....*299
- Пастирська І.Я., Павленко О.В., Дем'янюк Н.О.**
*Формування та тенденції девелопінгу нових жанрів інтернет-змі.....*310
- Пена Л.І.**
*Курс «Українське термінознавство: історія, стан, перспективи» у формуванні майбутніх філологів.....*323
- Ришкова А.В.**
*Реалізація зооморфної метафори у німецьких композитних найменуваннях осіб.....*337
- Тичініна А.Р.**
*Реінтерпретація: рецепція пандемії у часи війни (особливості сприйняття «декамерону» Дж. Бокаччо сучасними студентами).....*347
- Ткаченко Н.Д.**
*Провокаційна вікова та гендерна семантика у казці Л. Керролла «Пригоди Аліси в країні чудес».....*363
- Ускова Т.О., Баласанян О.Д.**
*Концептуальна метафора у перекладі (на матеріалі промов Д. Трампа).....*377
- Цимбал Н.А., Коваленко О.В.**
*Каламбур як стилістичний засіб в англійськомовних медійних текстах.....*388

Чорноус О.В.
*Емоційне ставлення до антропонімів.....*402

Чухно Т.В., Федькова І.А., Ігнатенко І.П.
*Вплив когнітивних аспектів на вибір перекладацьких рішень у
контексті мовленнєвих структур.....*410

Шаргай І.Є., Жук С.А.
*Міфоніми як складова частина ідіостилю м.коцюбинського в
оригіналі і перекладі французькою мовою: порівняльний аспект *424

СЕРІЯ «ПЕДАГОГІКА»

Cherkun I.A.
*Methodological skills of tactical training instructors: theory,
experience and practice.....*434

Havran M.I., Shayner H.I.
*International academic mobility of students in a globalized
society: challenges and perspectives.....*447

Misiak Yu.V.
*Theoretical substantiation of the model of education of a
responsible attitude in future primary school teachers to the
design of a safe educational environment.....*459

Puhachova K.S.
*Transforming education with artificial intelligence: challenges,
opportunities, and future directions.....*475

Umanets V.O., Podlisovskyi V.V.
*Linguistic and cultural competence of future specialists in
economic specialties in the context of an activity-based approach.....*485

Антонець Н.Б.
*Музично-драматична школа Миколи Лисенка у вимірі
створення національної освіти в Україні: напередодні
120-річчя створення.....*496

Богута В.М., Павленко Ю.Г.
*індивідуальна освітня траєкторія учня початкових класів в
особистісному освітньому середовищі НУШ.....*510

- Борисова Т.М.**
*Методика навчання учнів основам формування власного модного стилю як складової самообслуговування.....*520
- Боса В.П.**
*Компетентнісно-середовищні засади процесу формування професійної компетентності майбутніх філологів засобами інформаційних технологій.....*533
- Василиків І.Б.**
*Дистанційна освіта у початковій школі: проблеми та можливості.....*546
- Вдовенко В.В., Мойсеєнко І.М., Марціновська І.П.**
*Особливості навчання дітей з аутизмом: педагогічний вимір.....*557
- Винничук О.Т., Добровольський В.М.**
*Педагогічна технологія формування культури професійного спілкування фахівців у сфері фізичної культури.....*571
- Гадяк І.В., Байгуш Ю.В.**
*Методи активізації навчальної діяльності у фармацевтів, як здобувачів вищої освіти.....*584
- Голубка О.В., Большакова Г.М., Мінухін В.В., Частій Т.В., Кучма І.Ю., Шевченко Ю.В.**
*До 100 – ліття кафедри мікробіології, бактеріології, вірусології та мікології навчально - наукового медичного інституту національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут". Минуле і сьогодні.....*596
- Гоцинець І.Л., Андрищак О.В.**
*Використання методу фоніксів у процесі розвитку іншомовних навичок читання.....*613
- Гречановська О.В.**
*Діяльнісний підхід як методологічна основа ефективного впровадження інтерактивних технологій навчання в освітній процес ЗВО.....*627
- Гришко С.В., Прохорова Л.А., Непша О.В., Зав'ялова Т.В.**
*Особистісно-орієнтоване навчання майбутніх вчителів географії як умова формування їх професійної компетентності.....*639

УДК 378.091

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11\(17\)-639-650](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11(17)-639-650)

Гришко Світлана Вікторівна кандидат географічних наук, доцент, завідувач кафедри географії та туризму, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, вул. Наукового містечка, 59, м. Запоріжжя, 69000, тел.: (096)-21-61-372, <https://orcid.org/0000-0002-5054-3893>

Прохорова Лариса Анатоліївна кандидат геологічних наук, доцент, доцент кафедри географії та туризму, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, вул. Наукового містечка, 59, м. Запоріжжя, 69000, тел.: (096)-21-61-372, <https://orcid.org/0000-0001-7693-1897>

Непша Олександр Вікторович старший викладач кафедри географії та туризму, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, вул. Наукового містечка, 59, м. Запоріжжя, 69000, тел.: (096)-21-61-372, <https://orcid.org/0000-0003-3929-9946>

Зав'ялова Тетяна Василівна старший викладач кафедри географії та туризму, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, вул. Наукового містечка, 59, м. Запоріжжя, 69000, тел.: (096)-21-61-372, <https://orcid.org/0000-0002-0040-2611>

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Анотація. Стаття присвячена надзвичайно актуальній темі проблемі особистісно-орієнтованого навчання майбутніх вчителів географії в педагогічних закладах вищої освіти як умові формування їх професійної компетентності. Наголошується на тому, що особистісно-орієнтоване навчання являє собою не просто врахування особливостей суб'єкта навчання, а його можна розглядати як методологію організації умов навчання, що передбачає включення власне особистісних функцій студента, затребування його суб'єктного досвіду. При цьому центральною ланкою особистісно-орієнтованої професійної освіти є професійний розвиток особистості здобувача вищої освіти, опанування

професії та оволодіння професійною компетентністю на високому рівні. Об'єктами професійної компетентності здобувачів вищої освіти є її інтегральні характеристики: соціально-професійна спрямованість, професійно важливі якості, психофізіологічні властивості. Для поліпшення якості підготовки майбутніх вчителів географії в педагогічних закладах вищої освіти до майбутньої професійної діяльності необхідна «перебудова» педагогічного процесу з колективно-нівелюючого на особистісно-орієнтовний, де значна увага приділяється саморозвитку власне особистісних властивостей індивіда. Під особистісно-орієнтовним підходом мається на увазі принцип свободи особистості в освітньому процесі, в сенсі вибору нею пріоритетів, освітніх «маршрутів», формування власного, особистісного сприйняття змісту, що вивчається (особистісного досвіду). З позиції такого підходу студент розглядається як активний суб'єкт педагогічної взаємодії, який самостійно організовує свою діяльність. Тільки з цих позицій і можна ставитися до здобувача як до партнера педагогічного спілкування, як до самобутньої та цікавої для викладача особистості. Дослідження показало пріоритетне становище в системі вищої освіти парадигми особистісно-орієнтованого навчання, яке забезпечує становлення самобутнього, творчого фахівця, саме таке навчання здатне привести до забезпечення індивідуального саморозвитку здобувачів, що забезпечить їм можливість досягнення соціально-професійного комфорту.

Ключові слова: особистісно-орієнтоване навчання, педагогічний заклад вищої освіти, здобувач вищої освіти, професійна компетентність.

Hryshko Svitlana Viktorivna Candidate of Geographical Sciences, Associate Professor, Associate Professor, Head of the Department of Geography and Tourism, Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University, Naukovoho Mistechka St., 59, Zaporizhzhia, 69000, tel.: (096)-21-61-372, <https://orcid.org/0000-0002-5054-3893>

Prokhorova Larysa Anatoliivna Candidate of Geological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Geography and Tourism, Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University, Naukovoho Mistechka St., 59, Zaporizhzhia, 69000, tel.: (096)-21-61-372, <https://orcid.org/0000-0001-7693-1897>

Nepsha Oleksandr Viktorovych Senior Lecturer of the Department of Geography and Tourism, Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University, Naukovoho Mistechka St., 59, Zaporizhzhia, 69000, tel.: (096)-21-61-372, <https://orcid.org/0000-0003-3929-9946>

Zavyalova Tetyana Vasylivna Senior Lecturer of the of the Department of Geography and Tourism, Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University, Naukovoho Mistechka St., 59, Zaporizhzhia, 69000, tel.: (096)-21-61-372, <https://orcid.org/0000-0002-0040-2611>

PERSONAL-ORIENTED TRAINING OF FUTURE GEOGRAPHY TEACHERS AS A CONDITION FOR THE FORMATION OF THEIR PROFESSIONAL COMPETENCE

Abstract. The article is devoted to the extremely topical topic of the problem of personality-oriented training of future geography teachers in pedagogical institutions of higher education as a condition for the formation of their professional competence. It is emphasized that person-oriented education is not just taking into account the characteristics of the subject of study, but it can be considered as a methodology for organizing learning conditions, which involves the inclusion of the student's own personal functions, the demand for his subject experience. At the same time, the central link of personally-oriented professional education is the professional development of the personality of the student of higher education, mastering the profession and mastering professional competence at a high level. The objects of professional competence of higher education seekers are its integral characteristics: socio-professional orientation, professionally important qualities, psychophysiological properties. In order to improve the quality of training of future geography teachers in pedagogical institutions of higher education for future professional activities, a «restructuring» of the pedagogical process from a collective-leveling to a personal-oriented one is necessary, where significant attention is paid to the self-development of the individual's personal qualities. The personal-oriented approach refers to the principle of individual freedom in the educational process, in the sense of choosing priorities, educational «routes», forming one's own, personal perception of the content being studied (personal experience). From the standpoint of this approach, the student is considered as an active subject of pedagogical interaction who organizes his activities independently. Only from these positions it is possible to treat the recipient as a partner in pedagogical communication, as a unique and interesting personality for the teacher. The study showed the priority position in the system of higher education of the paradigm of person-oriented training, which ensures the formation of an original, creative specialist.

Keywords: personal-oriented training, pedagogical institution of higher education, student of higher education, professional competence.

Постановка проблеми. Криза системи загальної та професійної освіти в Україні зумовлена консервативним ставленням до викладацької діяльності, до технологій і методів навчання, до організації освітнього, науково-дослідницького та виховного процесів студентів, як майбутніх професіоналів. Це призводить до великого розриву між сучасним інформаційним простором, що постійно прогресує, та професійною підготовкою в Україні майбутніх вчителів географії, що призводить до неконкурентоспроможності молодих фахівців на інтеграційному ринку праці. На сьогоднішній день підготовка здобувачів вищої освіти до майбутньої педагогічної діяльності з географії відбувається на традиційних засадах навчання, які використовують особистість студента як рушійну силу і засіб для досягнення поставлених цілей, розглядаючи її через призму функціональних параметрів – успішність, вихованість, правильна поведінка. Під час навчання здобувачів вищої освіти географії на їхню особистісну сферу поширюються традиційні предметно-функціональні підходи, за яких утверджується не сама особистість, а певні закони та постулати, що мають матеріалізуватися в цій особистості, тоді як справжня особистісна своєрідність здобувача як майбутнього педагога, його самобутність та індивідуальність не є предметом вивчення та розвитку.

Особливість організації навчального процесу полягає в тому, що викладач повинен активізувати пізнавальну активність здобувачів вищої освіти, супроводжуючи її організацією запам'ятовування і відтворення навчальної інформації, тобто забезпечити постійний, поточний контроль засвоєння знань. Дана проблема є актуальною на сьогоднішній день, оскільки було помічено, що студенти під час вивчення даної дисципліни виявляють недостатній інтерес і творчу ініціативу при підготовці до практичних і семінарських занять.

Для поліпшення якості підготовки здобувачів вищої освіти до майбутньої викладацької діяльності необхідна «перебудова» педагогічного процесу з колективно-нівелюючого на особистісно-орієнтовний, де значна увага приділяється саморозвитку власне особистісних властивостей індивіда.

Під особистісно-орієнтовним підходом мається на увазі принцип свободи особистості в освітньому процесі, в сенсі вибору нею пріоритетів, освітніх «маршрутів», формування власного, особистісного сприйняття змісту, що вивчається (особистісного досвіду). З позиції такого підходу студент розглядається як активний суб'єкт педагогічної взаємодії, який самостійно організовує свою діяльність. Тільки з цих позицій і можна ставитися до здобувача як до партнера педагогічного

спілкування, як до самотньої та цікавої для викладача особистості [2].

Особистісно-орієнтовний підхід передбачає гуманізацію освітнього процесу – формування та реалізацію в процесі побудови стосунків між педагогом і здобувачем засад світогляду, в основі яких лежить постановка в центрі педагогічної уваги інтересів та наявних проблем у вихованця. Одним з ефективних способів удосконалення підготовки здобувачів як майбутніх вчителів географії є організація освітнього процесу з дисципліни, що вивчається, з урахуванням інтересів здобувачів, їхньої думки, побажань і пропозицій щодо організації успішної співпраці. Таким чином, реалізується особистісна спрямованість освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особистісно-орієнтований підхід у навчанні, розглядається у наукових дослідженнях Г.О. Балла, Д.А. Белухина, І.Д. Бежа, Є.В. Бондаревської, Г.П. Васяновича, О.А. Дубасенюк, Е.Ф. Зеєра, Л.П. Качалової, С.В. Кульневича, С.Д. Максименко, О.М. Пехоти, О.Я. Савченко, В.В. Серікова, О.В. Тімець, С.Л. Яценко та ін., потребує врахування якісних характеристик психічних процесів, що властиві особистості майбутнього вчителя.

Мета статті – проаналізувати зміст технології особистісно-орієнтованого навчання як однією з умов формування професійної компетентності майбутнього вчителя географії в педагогічному закладі вищої освіти

Виклад основного матеріалу. Процес педагогічної вищої освіти потрібно спрямувати на розвиток особистості здобувача, який буде створювати умови для розвитку у здобувачів необхідності самостійного, творчого, пізнавального результату навчання. Однією з умов формування професійно компетентного здобувача вищої освіти є особистісно-орієнтоване навчання. Особистісно-орієнтована модель вищої освіти складається з таких ключових характеристик:

- мета: розвиток особистості здобувача як суб'єкта професійної життєдіяльності та людини культури;
- знання, уміння та навички: засіб розвитку особистості студента;
- роль студента: суб'єкт процесу навчання;
- дидактичні засоби: діалог, полілог, співпраця, творча навчально-пізнавальна діяльність;
- ціннісно-сміслова основа: потреби та інтереси особистості;
- роль викладача: позиціонування як координатора, консультанта, помічника, організатора (менеджера);
- основні результати: підвищення рівня особистісного розвитку,

навчальної самостійності, самовизначення та самореалізації [1,6].

Виділяють такі принципи особистісно-орієнтованого навчання, з урахуванням формування професійної компетентності:

1) визнається унікальність кожного здобувача. При цьому враховується, що здобувачі мають різну схильність до навчання. Цей принцип реалізується у формі індивідуального ставлення до освітньої діяльності, а також до її результатів;

2) кожен здобувач і педагог усвідомлюють унікальність іншої людини. До обов'язку здобувача входить визнання індивідуальної цінності іншого здобувача. Обов'язком педагога є повага до позиції всіх здобувачів, які аналогічне ставлення виявляють як один до одного, так і до педагога. Усвідомлення унікальної цінності особистості є запорукою успіху особистісно-орієнтованого навчання;

3) усі здобувачі повинні вміти взаємодіяти один з одним на підставі відносин гуманності, відповідно, основною рисою їхньої комунікації є толерантність. Здобувачам ставиться в обов'язок і надається право зрозуміти іншу точку зору, відмінну від власної, мотиви діяльності іншого здобувача, чим реалізується його соціальна роль. Взаємодія здобувачів ґрунтується на наявності, збереженні або зміні початкової позиції кожного з них. При цьому комунікація забезпечує розвиток особистості здобувача, усвідомлення освітніх досягнень у результаті діалогу з іншими студентами;

4) особиста або створювана колективно освітня продукція здобувача не підлягає запереченню, а, навпаки, зіставляється з досягненнями культурно-історичного характеру. Знайомство, а також вибудовування стосунків із загальнолюдськими досягненнями здійснюється за результатами самостійного усвідомлення сутності досліджуваного явища, процесу тощо. Взаємодія студентів з культурно-історичними аналогами подібна до процесу комунікації з іншими здобувачами;

5) освітні результати, які отримують здобувачі, підлягають самооцінці, оцінці з боку педагога відповідно до його індивідуально сформульованих цілей, співвіднесених із цілями загальноосвітнього характеру. Результатом особистісно-орієнтованого навчання є особистісне прирощення здобувачів стосовно зовнішніх освітніх стандартів [3,4].

Для реалізації особистісно-орієнтованого підходу необхідно враховувати низку педагогічних умов, які забезпечують плідний педагогічний вплив:

1. На особистісному рівні:

- відчуття здобувачем прихильного ставлення з боку викладача;
- активна позиція здобувача в науково-дослідній роботі;
- високий рівень його самостійності;
- пріоритет самооцінки перед зовнішнім контролем освіти.

2. На рівні свідомості:

- ціннісно-смісловий зміст навчання;
- особистісна орієнтація освітнього процесу;
- навчання, засноване на суб'єктному досвіді здобувача,
- внутрішніх мотивах його навчання;
- рефлексія своєї діяльності та її результатів;
- осмислення шляхів досягнення поставлених завдань.

3. На практичному рівні:

- співпраця як провідний принцип освітнього процесу;
- інтеграція різних форм навчання (індивідуальної та групової);
- емоційність освітнього процесу;
- моральна спрямованість навчання.

Навчання здобувачів географічній науці, орієнтоване на розвиток особистісного потенціалу, дає змогу стверджувати, що у здобувачів під час навчального процесу відбувається:

- усвідомлення та прийняття цілей і завдань навчання, що підвищує мотивацію навчання;
- зміна обивательської, споживацької позиції на активну, відповідальну; з'являється готовність узяти на себе відповідальність за своє навчання;
- різке зростання рівня самостійності (змістовної та виконавської);
- компетентне й оптимістичне подолання труднощів і бар'єрів у навчальному процесі, а також у подальшому в педагогічній діяльності;
- набуття вміння вчитися (у здобувачів розвиваються системні, узагальнені знання та способи діяльності);
- підвищення рівня оперування навчальним матеріалом, що дає можливість виходу на дослідницький, творчий рівень [7].

Особистісно-орієнтований підхід у підготовці майбутніх вчителів географії реалізується різними формами та методами організації навчального процесу: навчання в малих групах співробітництва, організація дискусій, рольові та ділові ігри, метод проектів, формування критичного мислення того, хто навчається, розвиток здатності до самооцінки [5]. Особистісно-орієнтований сенс вищої освіти закладається практично в будь-якому типі навчання.

Наприклад, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій

(ІКТ) на заняттях може розглядатися досить різноманітно:

- не як мету, а як один зі способів розширення уявлень студентів про світ;
- як джерело додаткової інформації з навчальної дисципліни;
- як спосіб самоорганізації навчальної праці, а також самоосвіти педагога і студента;
- як можливість реалізації особистісно-орієнтованого підходу з боку педагога;
- як можливий спосіб розширення зони індивідуальної активності студента.

Впровадження сучасних ІКТ неможливе без комп'ютерної (інформаційної) грамотності, яка є однією зі складових частин професійної компетентності майбутнього вчителя географії. Тому в процесі навчання використовується диференційоване подання навчального матеріалу, а також способів включення здобувачів у навчальну діяльність. Від постановки завдання педагогом, урахування індивідуальних досягнень здобувачем залежить успішність процесу та результатів навчання. При організації навчання різнорівневий підхід є засобом допомоги слабкому здобувачу і дає можливість розкритися сильному.

Використання ІКТ з метою організації особистісно-орієнтованого навчання забезпечує ефективність навчального процесу, підвищення рівня інформованості та підготовленості здобувачів, систематизацію їхніх знань, індивідуалізацію процесу навчання. ІКТ має здатність забезпечити достатньою мірою ефективну передачу знань, а так само й активне залучення студентів до навчально-виховного процесу вишу; здатне підвищувати результативність навчання, значною мірою враховувати потреби особливості здобувачів. Це дає стимул для розвитку в них умінь і навичок самонавчання, розвитку грамотності при роботі з джерелами інформації. Це все виступає умовою сформованості професійної компетентності в подальшому.

Крім ІКТ, у сучасних умовах поширення набув термін «візуальне мислення», що являє собою навчальну діяльність, продуктом якої виступає створення нових образів і візуальних форм, що володіють певним смисловим навантаженням. З метою моделювання процесу особистісно-орієнтованого навчання «візуальне мислення» реалізується через створення і використання цифрових освітніх ресурсів (ЦОР). З точки зору особистісно-орієнтованого навчання в ЦОР використовується така блокова структура:

- мотиваційно-цільовий, або демонстраційний, блок: для

мотивації здобувачів перед ними ставляться проблемні завдання, значною мірою наближені до їхніх професійних інтересів; відповідно, цей блок сприяє активізації пізнавальної діяльності здобувачів, створенню безпосередньої мотивації щодо формування в них компетенцій;

– продуктивний блок: сприяє реалізації процесу безпосереднього отримання продуктивних завдань, які формують у здобувачів навички роботи з різноманітними об'єктами навчальної програми, що досягається в результаті виконання практичних робіт;

– контролюючий блок: ЦОР забезпечуються теоретичним курсом із прикладами, які використовуються в подальшій роботі, при цьому в рамках кожного курсу реалізується кілька режимів навчання, включно з контрольним, у якому в процесі вивчення матеріалу здобувачу пропонується вибрати правильну відповідь на поставлене запитання; система здійснює контроль правильної відповіді, у разі потреби допомагає підказкою; у рамках курсу допускається робота кількох користувачів, при цьому щодо кожного з них ураховується пройдений матеріал, що дає змогу використовувати його з метою організації індивідуальної самостійної роботи студента; перевагами диференціації є: розвиток у здобувачів механізмів самореалізації, саморозвитку, саморегуляції та адаптації; можливість створення умов для творчості; можливість врахування суб'єктивного досвіду здобувача; цей блок дає змогу здобувачам здійснити рефлексію навчально-пізнавальної діяльності, підвищивши тим самим рівень їхньої самостійності та відповідальності;

– проєктувальний блок: є умовою реалізації творчих ідей, розвитку навичок спільної роботи, з цією метою здобувачам можна запропонувати участь у проєктній діяльності.

Нині проєктна діяльність є одним із затребуваних видів професійної діяльності. Під час формування професійної компетентності майбутніх вчителів географії необхідно приділити проєктній діяльності особливу увагу, при реалізації особистісно-орієнтованого підходу. Проєктна діяльність студентів-географів реалізується за умови постійного доступу здобувачів до комп'ютерної техніки, при цьому, зазвичай, у них проявляється підвищений емоційний стан, що створює сприятливі умови для створення такої організації навчання, за якої студенти, які успішно працюють, виступають у ролі помічників педагогів. Заходи на етапі підготовки до проєкту включають у себе: тестування здобувачів, проведення з ними індивідуальних бесід, поділ на групи. Результатом роботи групи можуть виступати комп'ютерні

презентації. Діяльність здобувачів над проектом містить у собі такі компоненти: пошук інформації в мережі Інтернет та її опрацювання, пошук і демонстрація типових програм, підготовку матеріалів щодо історії виникнення та розвитку теми дослідження. У процесі підготовки комп'ютерних презентацій здобувачі консультуються з викладачем щодо розроблення її художньо-стильового рішення, інформаційного наповнення, а також особливостей безпосередньої роботи з проектом. Подібна організація навчання дає змогу досить плавно сформувати у здобувачів уміння та навички свідомого й раціонального застосування програмного забезпечення в навчальній діяльності. Усе це сприяє досягненню таких результатів: стимулювання інтересу здобувачів до навчального предмета; розвиток організаційних і творчих здібностей здобувачів; формування у майбутніх вчителів географії правильних уявлень про місце і роль професійної компетентності в діяльності педагога в сучасних умовах.

На завершальному етапі роботи над проектом проводять обговорення та оцінювання кожного представленого проекту. У процесі обговорення проекту необхідно:

- представити його сильні сторони;
- перелічити моменти проекту, які потребують доопрацювання;
- внести пропозиції щодо вдосконалення проекту;
- сформулювати висновок, а також виставити загальну оцінку.

Проекти здобувачів педагогічних закладів вищої освіти вирізняються професійною педагогічною спрямованістю, це проявляється в активності та самостійності здобувачів у пошуку рішень професійних завдань, в активному пошуку засобів для самовираження. Зазвичай, проекти у вищій школі мають тривалий характер, можуть бути збагачені на основі застосування аудіо- та відеокліпів, цифрових фотографій, безлічі вбудованих об'єктів. Здобувачі мають розвинене мислення, у них сформовані навички системного узагальнення матеріалу, це сприяє тому, що їхні проекти з майбутньої педагогічної діяльності об'ємні за змістом, продумані, актуальні, мають практичну педагогічну значущість [8].

Висновки. Принциповим пріоритетом у вищій освіті стає не стільки забезпечення здобувачів великою сумою знань, скільки розвиток у них інтелектуального і творчого потенціалу. Що створить умови для продукування нового знання в майбутній професійній діяльності, у практичному втіленні теоретичних знань, що своєю чергою слугуватиме джерелом сталого розвитку держави.

Таким чином, особистісно-орієнтоване навчання являє собою не

просто врахування особливостей суб'єкта навчання, а його можна розглядати як методологію організації умов навчання, що передбачає включення власне особистісних функцій здобувача, затребування його суб'єктного досвіду. При цьому центральною ланкою особистісно-орієнтованої професійної освіти є професійний розвиток особистості здобувача, опанування професії та оволодіння професійною компетентністю на високому рівні. Об'єктами професійної компетентності здобувачів є її інтегральні характеристики: соціально-професійна спрямованість, професійно важливі якості, психофізіологічні властивості.

Впровадження особистісно-орієнтованого підходу в освітній процес педагогічних закладів вищої освіти створює умови для побудови психологічно комфортного студентського середовища, яке знімає протистояння здобувача викладачеві, яке часто відбувається в сучасному виші, та дає змогу не лише реально підвищити успішність, професіоналізм і компетентність у підготовці здобувачів як майбутніх учителів географії, а й створює умови для розвитку особистісних структур їхньої свідомості.

Література:

1. Гладуш В. А., Лисенко Г.І. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія. Навч. посіб. Д. Акцент, 2014. 416 с.
2. Осадчук Н. П. Культурологічна підготовка майбутніх офіцерів радіотехнічних спеціальностей на засадах акмеологічного підходу. Дис... к-та пед. наук: 13.00.04/ Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, 2019. 248 с.
3. Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 436 с.
4. Садова Т.А. Особистісно орієнтований підхід як основа сучасних педагогічних технологій. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Вип. 49. Херсон: Видавництво ХДУ, 2008. С.371-373.
5. Тімець О. В. Особистісно орієнтований підхід до навчання майбутнього вчителя географії. *Наукові записки екологічної лабораторії УДПУ*. К. : Науковий світ, 2010. Вип. 13. С. 109–113.
6. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи. Навчальний посібник. К.: «Академвидав», 2006. 354 с.
7. Чубрей О.С. Система підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу: монографія. Чернівці: Технодрук, 2020. 376 с.
8. Щокіна Н. Б. Проектна технологія навчання в підготовці магістрів педагогіки. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. Том 1. С. 323-325.

References:

1. Hladush V. A., Lysenko H.I. (2014) Pedagogika vyshchoi shkoly: teoriia, praktyka, istoriia [Pedagogy of Higher Education: Theory, Practice, History]. Navch. posib. D. Aktsent. 416. [in Ukrainian].

2. Osadchuk N. P. (2019) Kulturolohichna pidhotovka maibutnikh ofitseriv radiotekhnichnykh spetsialnoston na zasadakh akmeolohichnoho pidkhodu [Cultural training of future officers of radio engineering specialities on the basis of acmeological approach]. *Dys... k-ta ped. nauk: 13.00.04/ Zhytomyrskyi derzhavnyi universytet imeni Ivana Franka, Zhytomyr.* 248. [in Ukrainian].

3. Profesiina pedahohichna osvita: osobystisno oriientovanyi pidkhid [Professional pedagogical education: personality-oriented approach]: monohrafiia (2012)/ za red. O. A. Dubaseniuk. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka. 436 . [in Ukrainian].

4. Sadova T.A. (2008) Osobystisno oriientovanyi pidkhid yak osnova suchasnykh pedahohichnykh tekhnolohii [Personality-oriented approach as the basis of modern pedagogical technologies.]. *Zbirnyk naukovykh prats. Pedahohichni nauky.* Vyp. 49. Kherson: Vydavnytstvo KhDU. 371-373. [in Ukrainian].

5. Timets O. V.(2010) Osobystisno oriientovanyi pidkhid do navchannia maibutnoho vchytelia heohrafii [Personality-oriented approach to teaching a future geography teacher.]. *Naukovi zapysky ekolohichnoi laboratorii UDPU.* K. : Naukovi svit. Vyp. 13. 109-113. [in Ukrainian].

6. Fitsula M.M. (2006) Pedahohika vyshchoi shkoly [Higher education pedagogy]. *Navchalnyi posibnyk.* K.: «Akademvydav». 354. [in Ukrainian].

7. Chubrei O.S. (2020) Systema pidhotovky maibutnikh uchyteliv heohrafii do profesiinoi diialnosti na zasadakh kompetentnisnoho pidkhodu [The system of training future geography teachers for professional activity on the basis of a competence-based approach]: monohrafiia. Chernivtsi: Tekhnodruk. 376 [in Ukrainian].

8. Shchokina N. B.(2015) Proektna tekhnolohiia navchannia v pidhotovtsi mahistriv pedahohiky [Project-based learning technology in the training of masters of pedagogy]. *Innovatsiyni rozvytok vyshchoi osvity: hlobalnyi ta natsionalnyi vymiry zmin: Materialy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii.* Sumy: Vyd-vo SumDPU imeni A. S. Makarenka. Tom 1. 323-325. [in Ukrainian].

Журнал

«Вісник науки та освіти»

*(Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія»,
Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*

Випуск № 11(17) 2023

Видавець:

Громадська наукова організація «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління»
Свідоцтво серія ДК №4957 від 18.08.2015 р., Андріївський узвіз, буд.11, оф 68, м. Київ, 04070.